

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Vanhustyön koulutusohjelma

Niina Sirparanta

KIRJASTON KOTIINKULJETUSPALVELUN MERKITYS SEN KÄYTTÄJILLE
KOUVOLASSA

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Vanhustyö

NIINA SIRPARANTA

Kirjaston kotiinkuljetuspalvelun merkitys sen käyttäjille
Kouvolassa

Opinnäytetyö

34 sivua + liitteet 9 sivua

Työn ohjaaja

Lehtori Merja Laitoniemi

Toimeksiantaja

Kouvolan kaupunki, kirjastopalvelut
Lokakuu 2010

Avainsanat

vanhukset, ikääntyneet, toimintakyky, lukeminen, kirjasto-
palvelut, kulttuuri

Tämän työn tarkoituksena oli tutkia, mitä kirjaston kotiinkuljetuspalvelu merkitsee asiakkaalle. Haluttiin tehdä näkyväksi kirjaston rahassa mittaamattomia arvoja ja toimintamalleja. Tarkoitus oli kerätä asiakkaiden kokemuksia palvelusta, jotta sitä voitaisiin tarpeen mukaan jatkossa kehittää.

Tutkimustavaksi valittiin laadullinen tutkimus. Tutkimus päätettiin toteuttaa haastatteluna ja sitä varten laadittiin puolistrukturoitu haastattelulomake. Halukkuus osallistua tutkimukseen tiedusteltiin asiakkailta saatekirjeitse kirjaston kautta. Asiakkaista 100 % ilmoitti haluavansa osallistua tutkimukseen. Vastaukset saatiin 17 henkilöltä. Vastaukset käsiteltiin sisällönanalyysin menetelmin. Pienen aineiston ollessa kyseessä vastaukset laskettiin ja ryhmiteltiin vastausten perusteella omiin ryhmiin. Pääosa haastatteluista tehtiin kesällä 2011.

Tutkimuksesta selvisi palvelun käyttäjien lukutottumusten olevan hyvin yksilöllisiä, ei voida yksiselitteisesti sanoa, että palvelun käyttäjät lukevat tietynlaista kirjallisuutta. Jokaiselle haastatteluun osallistujalle lukemisella on tärkeä merkitys. Monille se on ollut läpi elämän kulkeva harrastus, voidaan jopa puhua elämäntavasta. Kaikki vastaajat pitivät palvelua erittäin hyvänä ja tärkeänä.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Elderly Care

SIRPARANTA, NIINA   Importance of Home Delivery Services for Library Users
in Kouvola

Bachelor's Thesis   34 pages + 9 pages of appendices

Supervisor   Merja Laitoniemi, senior lecturer

Commissioned by   City of Kouvola, library services

October 2010

Keywords   elderly, ability to function, reading, library services, culture

The purpose of this Bachelor's thesis was to study the importance library home delivery services for elderly people in Kouvola. There was a need to make the invisible and immeasurable values of libraries more visible. The purpose was to collect customers' experiences of the services and, if needed, to use them for further development of the services.

The research method was a qualitative inquiry. The study was decided to be carried out as an interview with semi-structured questionnaires. Customers' willingness to participate in the inquiry was inquired by a letter by the library. 100% of the service users wanted to participate. 17 answers were received. The method used was content analysis. Due to the small quantity of the study material the answers were simply counted and classified in their own groups.

The study showed that reading habits were very individual. A common factor, however, was that reading was a very important part of living for all those involved in this study. Many of them had been reading throughout their lives. All participants found home delivery service important. It was seen as a prerequisite for continuing reading in the old age.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TOIMINTAKYKY JA IKÄÄNTYMINEN	7
2.1	Ikääntymisen merkitys toimintakyvylle	7
2.1.1	Psyykkinen toimintakyky	7
2.1.2	Sosiaalinen toimintakyky	8
2.2	Kulttuurin merkitys toimintakyvylle	9
3	KIRJASTOPALVELUT	11
3.1	Yleiset kirjastopalvelut	11
3.2	Kirjaston kotipalvelut	13
3.3	Kirjaston kotiinkuljetuspalvelut Kouvolassa	13
3.4	Muiden kuntien kirjastopalveluita	15
4	LUKEMISEN MERKITYS HYVINVOINNILLE	16
4.1	Lukemisen tavoista ja yleisyydestä harrastuksena	16
4.2	Kirjallisuusterapia	17
5	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
6.1	Tutkimusmenetelmä ja haastattelulomakkeen laadinta	19
6.2	Kohderyhmä ja otanta	21
6.3	Aineiston keruu	22
6.4	Aineiston analyysi	22
6.5	Tutkimuksen luotettavuus	24
7	TULOKSET	27
7.1	Vastaajien taustatiedot	27
7.2	Vastaajien lukutottumukset	27
7.3	Lukemisen merkitys vastaajille	28
7.4	Vastaajien kokemuksia palvelusta	29

8 POHDINTA	30
LÄHTEET	35

LIITTEET

Liite 1. Kotipalveluasiakkaan aineistotoiveet

Liite 2. Ilmoittautuminen kirjaston kotipalveluasiakkaaksi

Liite 3. Haastattelulomake

Liite 4. Saatekirje

1 JOHDANTO

Kouvola ja sen ympäryskunnat Kuusankoski, Elimäki, Jaala ja Valkeala yhdistyivät 1.1.2009 yhdeksi kunnaksi. Kouvolan kaupungin ikäpoliittisen ohjelman 2009 – 2012 mukaan vanhuspalveluita ja sivistyspalveluita lähdettiin kehittämään yhdessä kirjastopalveluiden saatavuutta asuinpaikasta ja toimintakyvystä riippumatta. Toimenpideohjelmaan kirjattiin tavoitteeksi sosiokulttuurisen työotteen edistäminen ja ikäihmisten hyvinvoinnin tukeminen kulttuurin keinoin. Yksi toimenpiteistä oli kirjastopalveluiden toteuttaminen kaikille ikäihmisille. Vastuutahoina mainittiin sivistystoimi, tilaajapäällikkö, palvelupäälliköt ja vanhuspalveluiden kehittämispäällikkö. (Ikäpoliittinen ohjelma 2009 – 2012, Kouvola 2009 Vanhuspalvelut-hanke.)

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää palvelun käyttäjien lukutottumuksia, lukemisen merkitystä heille ja kokemuksia kirjaston kotiinkuljetuspalvelusta. Tarkoituksena oli, että kerätyn aineiston ja tutkimuksen perusteella oltaisiin askeleen lähempänä tilannetta, jossa opetusministeriö alkaisi tilastoida palveluiden käyttäjiä eri puolilla Suomea ja palvelu saisi virallisen statuksen, jolloin se huomioitaisiin myös budjetissa. Tutkimuksen tavoitteena oli myös lisätä yleistä tietoutta hakeutuvan kirjastotyön merkityksestä ikääntyville, jotka asuvat entistä pidempään omassa kodissa itsenäisesti tai palveluiden turvin.

Kirjastoseuran puheenjohtaja Jukka Relander (Kouvolan Sanomat 5.2.2012) kiteyttää osuvasti kirjojen ja kirjallisuuden merkityksen suomalaisten kansalliselle identiteetille. Hänen mukaansa kansakuntamme on perustettu kirjallisuuden varaan jo kauan ennen valtiollista olemassaoloa. Suomi oli syntynyt tarinoiden, runojen ja romaaneihin, koska poliittinen toiminta ei ollut mahdollista. 1860-luvun kansallisen heräämisen aikoihin olot Suomessa olivat kehitysmaiden tasolla, jopa sen alapuolella, mutta suomalaiset osasivat lukea ja kirjoittaa. Kirjastojen historia alkoi 1860-luvulla ja mahdollisti lukemisen ja tiedon saamisen kaikille kansalaisille, mikä vei eteenpäin Suomen kehitystä ja nosti Suomen menestyneiden maiden ja kansakuntien joukkoon.

Suomen väestö tulee ikääntymään merkittävästi tulevaisuudessa. Tällä hetkellä eläkeikäisten ja sitä vanhempien osuus tulee kaksinkertaistumaan vuoteen 2060 mennessä. Määrä nousee nykyisestä 905 000:sta 1,79 miljoonaan. Yli 85-vuotiaiden määrä nou

see ennusteen mukaan nykyisestä kahdesta prosentista seitsemään prosenttiin ja tulee olemaan määrällisesti 463 000. (Tilastokeskus, väestöennuste 2009 – 2060.)

2 TOIMINTAKYKY JA IKÄÄNTYMINEN

2.1 Ikääntymisen merkitys toimintakyvylle

Toimintakyky käsitteenä sisältää fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn. Näitä tarkastellaan usein erillään, vaikka kaikki liittyvät tiiviisti toisiinsa. Tässä työssä käsittelen toimintakykyä gerontologisesta viitekehyksestä. Keskityn psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn, vaikka palvelun edellytys onkin fyysisen toimintakyvyn heikkous.

Laukkasen (2008, 261) mukaan toimintakyky on hyvinvointiin liittyvä käsite, josta sairaudet ovat vain yksi osa. Toimintakykyä on arvioitava subjektiivisesti, eli henkilö arvioi oman toimintakykynsä omaan aikaisempaan toimintakykyynsä. Yksilö arvioi oman toimintakykynsä suhteessa ympäristön asettamiin normeihin ja omaan identiteettiinsä.

Gerontologinen viitekehys käsittää Heikkisen (2008, 12 - 18), Voutilaisen, Routasalon, Isolan ja Tiikkaisen (2009, 16 - 12) mukaan tutkimusalueina sosiaali-, bio-, psyyko-, terveys-, kasvatus-, etno-, kulttuuri- ja ympäristögerontologian. Näiden lisäksi gerontologia sisältää taloudengerontologian, geronteknologian, geriatrian ja gerontologisen hoitotyön. Tieteenä se tutkii vanhenemista, sen muutoksia ja seurauksia yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle. Gerontologia edellyttää ikääntyneen henkilön näkemistä osana ympäröivää kulttuuria, jossa hänet elämänsä historiansa kautta nähdään osana yhteiskuntaa.

2.1.1 Psyykkinen toimintakyky

Psyykkisen toimintakyvyn keskeisin osa-alue on kognitiivinen toimintakyky. Kognitiivinen toimintakyky sisältää havaitsemisen, oppimisen, kielelliset toiminnot, muistamisen, ajattelun, ongelmanratkaisun ja päätöksenteon. Edellytys optimaaliselle kognitiiviselle toimintakyvylle on psyykkinen terveys ja hyvinvointi. Normaali vanheneminen aiheuttaa kognitiivisen toimintakyvyn muutoksia. Muutokset ovat hyvin yksi-

löllisiä ja alkavat eri ikävaiheissa. Ensimmäiset muutokset havaitaan yleensä joustavissa kyvyissä, kuten uuden oppimisessa ja suoritusnopeudessa. Kiteytyneissä kyvyissä, joita ovat esim. kielelliset taidot, muutokset näkyvät myöhään, vasta 70 ikävuoden jälkeen. Lyhytkestoisen muistin ja pitkäkestoisen tapahtumamuistin muutokset alkavat melko varhaisessa aikuisuudessa. Toimintatapamuisti ja semanttinen asiamuisti heikenevät yleensä vain vähän ja säilyvät pisimpään. Ikääntyessä ajattelun joustavuus usein vähenee, jolloin asioiden tarkastelu eri näkökulmista vaikeutuu. Tämä johtaa helposti ongelmanratkaisutaitojen heikkenemiseen. Ikääntyneillä psyykkinen toimintakyky perustuu paljolti joustoon ja olemassa olevaan reservikapasiteettiin. Opiskelun ja erilaisten harrastusten on todettu lisäävän reservikapasiteettia ja antavan erilaisia virikkeitä tiedonkäsittelytoiminnoille. Psyykkiset aktiviteetit, kuten esim. lukeminen ja kirjallisuus yleensä kehittävät ongelmanratkaisutaitoja ja pitävät yllä erilaisten asioiden tuntemusta. Ne ylläpitävät myös tunnetta omasta pätevyydestä ja pystyvyydestä. (Suutama & Ruoppila 2007, 116 – 128; Ruoppila 2003, 119 – 142.)

Psyykkinen toimintakyky sisältää kognitioiden ohella metakognitiot. Metakognitiot ovat yksilön oma käsitys hänen omista kognitiivisista kyvyistään. Ne voivat koskea havainto-, muisti-, oppimis- ja ajattelutoimintoja. Joidenkin tutkimusten mukaan hyvät metakognitiot liittyvät hyviin kognitioihin, tutkimus on kuitenkin tällä alueella vielä vähäistä, eikä suoraa yhteyttä näiden välillä ole voitu osoittaa. Voidaan kuitenkin olettaa, että yksilön positiivinen käsitys esim. omasta ongelmanratkaisutaidosta auttaa häntä selviytymään negatiivisen käsityksen omaavaa henkilöä paremmin. (Suutama 2008, 200; Ruoppila 2003, 119 – 121.)

2.1.2 Sosiaalinen toimintakyky

Sosiaalinen toimintakyky on yksilön ja ympäristön vuorovaikutusta. Sitä voidaan mitata ihmissuhteiden määrällä, laadulla ja kestolla. Sosiaalisen verkoston olisi mahdollistettava yksilön osallistuminen ja yhteisöllisyyden tunne. Toimivalla sosiaalisella verkostolla katsotaan olevan huomattava myönteinen vaikutus terveyden kokemiseen. Sosiaalisen verkoston arvostusta pidetään tärkeänä yksilön hyvinvoinnin kannalta. Sosiaalinen osallistuminen puolestaan vaikuttaa myönteisesti itsetuntoon ja itsearvostuksen kokemiseen sekä lisää uskoa omiin kykyihin. Sosiaalisen aktiivisuuden tiedetään pienentävän kognitioiden heikkenemistä, muistisairauden riskiä, masentuneisuuden ja kuolleisuuden riskiä, sekä joutumista laitoshoitoon. Ikääntyneillä sosiaaliseen toimin-

takykyyn heikentävästi vaikuttavia fyysisiä ja psyykkisissä tekijöitä voivat olla esim. liikuntakyvyn heikkous, sairaudet, aistitoimintojen heikkous ja muistiheikentyminen. (Tiikkainen & Lyyra 2007, 70 – 85.)

Ruoppilan (2003, 146 - 148) mukaan psyykkinen, fyysinen ja sosiaalinen toimintakyky tukevat toisiaan. Opiskelu ja harrastaminen ovat usein sosiaalista toimintaa, osallistumisen mahdollistaa usein fyysinen toiminta. Osallistumisen mahdollisuus ja myönteiset oppimisen kokemukset lisäävät elämän mielekkyyttä ja tarkoituksellisuuden kokemusta, joista seuraa kognitiivisten kykyjen hyvä säilyvyys. Sillä, että kognitiot säilyvät korkealla tasolla, on todettu olevan vaikutusta jäljellä olvien elinvuosien määrän kasvuun (Ruoppila & Suutama 1997; Suutama & Ruoppila 1999).

2.2 Kulttuurin merkitys toimintakyvylle

Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia (Ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 – 2014) esittää 9:tenä toimenpide ehdotuksena arjen kulttuurisuutta vahvistavien toimintamuotojen tukemisen. Arjen kulttuurisuudella tarkoitetaan arkielämän kokemista merkityksellisenä ja mielekkäänä. Sitä pidetään edellytyksenä henkisel, fyysiselle ja sosiaaliselle toimintakyvylle. Tämä vaatii eri alojen järjestöjen, kuntien eri sektoreiden, vapaaehtoistyötä tekevien, taiteilijoiden jne. yhteistyön tiivistämistä. Kuntien tulee solmia tiiviitä kumppanuussuhteita edellä mainittujen toimijoiden kanssa, koska näiden merkitys etenkin vanhuspalveluissa tulee kasvamaan lähivuosina. (Liikanen, 2010. 16 – 18.)

Toimenpide-ehdotus 11 kehottaa asiakkaiden kulttuuritarpeiden, yksilöllisten toiveiden ja niiden toteutuksen kirjaamista asiakkaiden tai potilaiden hoito- ja palvelusuunnitelmiin. Tämä mahdollistaisi huolehtimaan asiakkaiden toimintakykyisyydestä myös psyykkisen, sosiaalisen ja henkisen toimintakyvyn kannalta. Toimintaohjelman strategiset painopistealueista ensimmäinen käsittelee kulttuuria osallisuuden, yhteisöllisyyden, arjen toimintojen ja ympäristöjen edistäjänä. Sen tarkoituksena on tarjota kaikille ikäryhmille mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen, toimintakyvyn ylläpitämiseen ja voimaantumiseen. Taide ja kulttuuri ovat avainasemassa hyvän elämän ja arjen kokemiseksi. (Liikanen 2010, 25.)

Hyypä ja Liikanen mainitsevat teoksessa *Kulttuuri ja terveys* (2005, 176-177) yleisten kirjastojen toiminta-aktiivisuuden lisäävän terveyttä ja hyvinvointia. Japanilaisen tutkimuksen mukaan kirjastotoiminta edusti pidempää hengissä säilymistä. Tutkimuksessa oli selvitetty erilaisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten seikkojen merkitystä kuolleisuuteen. Muut terveyteen vaikuttavat tekijät eivät selittäneet yhteyttä kirjastojen ja kuolemien välillä. Kirjastovaikutusta oli mitattu kirjaston kirjojen lukumääränä, lainauksien määränä, kirjaston määrärahoina ja kirjastokorttien määränä. Suomessa vastaavaa tutkimusta ei ole tehty, mutta kirjojen lukeminen ja musiikin kuuntelu vapaa-ajalla liittyvät vähentyneeseen kuolemanvaaraan. Usein kirjat ja musiikki lainataan kirjastoista, joissa ne ovat kaikkien saatavilla varallisuudesta riippumatta.

Hyypän (2013, 8,19-20) mukaan kulttuuria harrastavat henkilöt elävät kulttuuria harrastamattomia pidempään. He eivät kuitenkaan välttämättä tunne terveyttään paremmaksi kuin kulttuuria harrastamattomat. Yhteys pitkän elämän ja kulttuurin välillä on voitu osoittaa, mutta suoraa yhteyttä kulttuurin ja fyysisen terveyden eli sairastamattomuuden välillä ei. Ikävuosissa laskettuna tämä tarkoittaa kahdesta kolmeen vuotta. Hyypä toteaa sen lisäävän loppupään elinvuosia lähes yhtä paljon kuin tupakoimattomuuden.

Bygren, Konlaan ja Johansson (1996) tutkivat kulttuurin ja terveyden välisiä yhteyksiä kliinisen lääketieteen kannalta. Tutkimuksessa oli valittu vapaa-ajan toiminnoiksi kulttuuritapahtumissa käynti, kirjojen tai lehtien lukeminen, musiikin tekeminen tai laulaminen. Tutkimuksen mukaan kulttuuritoimintaan osallistumisella voi olla elinikää pidentävä vaikutus.

Agahi ja Parker tutkivat vapaa-ajan harrastusten merkitystä kuolleisuuteen Ruotsissa. Tutkittavia haastateltiin vuosina 1991 – 1992 ja heitä seurattiin 12 vuoden ajan. Kulttuuriin liittyvillä harrastuksilla, joista yleisin miesten ja naisten keskuudessa oli lukeminen, todettiin molempien keskuudessa vähentävän kuolleisuutta. Kuitenkin lukeminen todettiin suojaavaksi tekijäksi vain naisilla. Naisilla, jotka eivät lukeneet kirjoja, oli suurentunut kuolleisuuden riski. Tulokset ovat mahdollisesti selitettävissä sen perusteella, että naiset, jotka lukevat omaavat paremmat kognitiiviset kyvyt kuin he, jotka eivät lue. Selitystä etsittiin myös käsityksestä, jonka mukaan paremman sosioekonomisen aseman ja koulutustason omaavat henkilöt lukevat vähemmän koulutettuja enemmän. Kognitiivisen muuttujan ja koulutuksen lisääminen tilastolliseen analyysiin

ei kuitenkaan muuttanut lukemisen ja elinajan ennusteen välistä yhteyttä, vaikka sillä voi olla merkitystä asiaan. (Agahi & Parker 2008, 855.)

Kolmasikäläiset Lapin kaupungeissa – KaupunkiElvi oli Lapin yliopiston hanke, jossa tutkittiin kolmasikäläisten kulttuurista aktiivisuutta pohjoisen kaupungeissa. Tutkimuksen mukaan enemmistö oli kulttuurisesti aktiivista ja kävi useita keroja vuodessa teatterissa ja taidenäyttelyissä. Miehet ja naiset käyttivät kirjastoja ahkerasti. 86 % vastanneista kertoi saman tärkeän harrastuksen jatkuneen läpi koko elämän. Neljä kymmenestä oli joutunut luopumaan jostakin harrastuksesta ikääntymisen myötä, myös neljä kymmenestä haluaisi aloittaa vielä jonkin uuden harrastuksen kolmannessa iässä. 77 % vastanneista antoi harrastukselle psyykkisiä merkityksiä kuten mielihyvää, iloa, virkistystä, muutosta arkirutiineihin ja mielenrauha. Tutkimuksen mukaan heillä, jotka harrastivat kulttuuria säännöllisesti (vähintään 1 krt/ kk) ts. kävivät taidenäyttelyissä, konserteissa jne. oli muita useammin hyväksi koettu terveys. (Liikanen 2011, Ikääntyminen ja kulttuuri, 14 – 15.) Teoksessa Kulttuuri ja terveys (2005, 112 - 113) Hyypä ja Liikanen esittelevät taide- ja kulttuuritoiminnan neljä välineellistä vaikutusta ihmisen hyvinvoinnille. Taiteen ja kulttuurin katsotaan rikastuttavan yksilön elämysmaailmaa ja virittävän aisteja. Se on suorassa yhteydessä hyvän elämän kokemuksiin ja hyvinvointiin. Taide- ja kulttuuritoiminta luo usein verkostoja ja yhteisöllisyyttä, jotka edesauttavat yksilön arjenhallintaa. Neljänneksi mainitaan taiteen ja arkkitehtuurin merkitys kauniin ympäristön luomiseksi. Kaunis ympäristö ja luonto mahdollisesti edesauttavat kuntoutumisessa.

3 KIRJASTOPALVELUT

3.1 Yleiset kirjastopalvelut

Kirjastostrategia 2010 yhdeksi ydinkohdaksi mainitaan kansallisen kulttuurin saataavuus ja kirjastoverkon kansalaisia hyödyttävät uudet rakenteet. Tarkoituksena on estää kirjastopalveluiden eriarvoistumista, tiedollista eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä taata kirjastopalvelut kaikille iästä, varallisuudesta, asuinpaikasta riippumatta. (Kirjaston kehittämisohjelma 2006 – 2010, 40.)

Suomen kuntaliiton sivistyspoliittisen ohjelman Sivistyksen suunta (2007, 13 – 14, 17 – 19, 46 – 53) asiakirjan arvopohjana on tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, moniarvoi-

suus, osallisuus, innovatiivisuus, jatkuvuus ja vastuun ottaminen. Näiden pääsuuntien perusteella väestölle tulee järjestää monipuolisia ja laadukkaita kulttuuripalveluita ja osallistumismahdollisuuksia iästä, asuinpaikasta ja identiteetistä huolimatta. Yksilöllä tulee olla mahdollisuus osallistua yhteisiin päämääriin ja hankkeisiin. Tasa-arvon toteutuminen tietoyhteiskunnassa on tärkeä asia, ja siihen tulee kiinnittää huomiota etenkin ikääntyneiden suhteen. Innovatiivisuudella kehitetään uusia palveluita ja luodaan uutta osaamista. Vastuun ottaminen ja jatkuvuus takaavat palveluiden säilymisen yhteiskunnassa ja mahdollistavat niiden kehittämisen jatkuvasta ja nopeasta yhteiskunnan muutoksesta huolimatta. Ohjelman mukaan kulttuuri määritellään kuntalaisten peruspalveluksi, joka tukee yksilöiden kehitystä ja tuo alueelle elinvoimaisuutta. Kulttuuri nostetaan tärkeäksi sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisijäksi. Hyvinvointipalveluna se lisää yhteisöllisyyttä, yksilön voimavaroja ja haastaa pohtimaan arvoja ja etiikkaa. Yhteisöllisyyden ja vuorovaikutuksen lisääjänä kulttuuri luo yksilöille turvaverkostoja ja jatkuvuutta, jotka estävät tehokkaasti syrjäytymistä. Kulttuuri tulee käsittää laaja-alaisesti, jolloin se sulkee sisälleen kirjastopalvelut, taidenäyttelyt, liikuntatoimen, kotiseutukävelyt, asuinympäristön viihtyvyyden jne. Asiakirjan mukaan kirjastopalveluita lisätään asukkaiden palveluketjuihin, joita voidaan toteuttaa yhdessä muiden toimialojen kanssa. Tarkoituksena on kehittää monipuolisia palveluita erilaisten palvelukanavien kautta, jotta kaikki halukkaat voivat saada kirjastopalveluita joutumatta eriarvoiseen asemaan asuinpaikasta riippumatta. Kirjaston peruspalvelut säilytetään edelleen maksuttomina eriarvoisuuden ehkäisemiseksi.

S.R. Ranganathanin kirjastotieteen laeissa mainitaan asiakaslähtöisen ajattelun siirtävän painopisteen kokoelmasta asiakkaaseen, kirjat ovat käyttöä varten. Kirjaston on aktiivisesti löydettävä lukijat, erilaiset asiakkaat ja ryhmät, jotka aineistoa voivat hyödyntää. Samoin kirjaston on opittava kasvamaan ja muuntumaan monimuotoistuvan ympäristön mukaan. (Kirjasto 2012, Asiakkaan asialla.)

Opetusministeriön kirjastopolitiikkaa 2015- julkaisussa todetaan väestö- ja ikärakenteen muutoksen vaikuttavan toiminnan painotuksiin. Ikääntyneiden sanotaan osoittavan kirjastoilta luovia ratkaisuita palveluiden kotiin toimittamiseksi, samoin aktiiviset seniorit tarvitsevat kotoa käytettäviä uusia etäpalveluita. Kirjastojen avulla on tarkoitus pyrkiä parantamaan ikääntyvien elämänlaatua yhdessä eri toimijoiden kanssa. (Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.)

3.2 Kirjaston kotipalvelut

Leena Laakso (2010, 7-13) käsittelee kirjassaan Kirjaston kotipalvelutoiminta kirjaston kotipalvelun historiaa ja sen käynnistymistä ja käynnistämiseen liittyviä asioita. Kirjaston kotipalvelutoiminta määritetään tarkoittamaan kirjastojen palveluista kunnan asukkaille, jotka eivät itse voi asioida kirjastossa korkean iän, sairauden tai vamman vuoksi. Suomessa on ollut yleisenä käytäntö, jonka mukaan pääkirjasto hoitaa kirjaston kotipalveluiden asiakkaat, tämä johtuu pääasiassa siitä, että usein kunnan ainoa kirjasto on ollut juuri pääkirjasto. Joissakin kunnissa on käytössä hajautettu malli, jossa kirjastot hoitavat omat asiakkaat.

Kotipalvelun markkinoinnin tekee hankalaksi sen kaksijakoisuus, kuinka voitaisiin tavoittaa henkilöt, jotka palvelua tarvitsevat ja kuinka kirjaston resurssit riittävät palvelemaan kaikkia kotipalvelua haluavia asiakkaita. Keskimääräinen kotipalveluasiakkaiden määrä kirjastoille oli vuonna 2008 11 – 40, kuntia oli samana vuonna 24. Pienten määrrien kuntia ovat kirjastot, joilla kotipalveluasiakkaita on alle 11, näitä kuntia oli vuonna 2008 34 kappaletta. (Laakso 2010, 21 – 22.)

Kotipalvelutoiminnasta ei ole saatavilla virallisia tilastoja. Ko-La (kotipalvelu- ja laitost kirjasto-työryhmä) on esittänyt Opetusministeriölle 2008 vetoomuksen tilastoinnin aloittamisesta samalla, kun kirjastojen tietokantaa uudistetaan. Ko-La haluaisi tilastoitavaksi lainamäärät, kotipalveluasiakkaiden määrät ja käyntien määrän. (Laakso 2010, 39.)

Laakso (2010, 48) toteaa, ettei kirjaston kotipalvelutoiminnan merkitystä voida laskea asiakkaiden ja suoritteiden määrän perusteella. Kotipalvelun laina on suhteellisen kallos, ja sillä ei tehdä suuria lainauslukuja, toiminta ei myöskään näy julkisuudessa. Kotipalvelun tärkeäksi tehtäväksi määritellään elämysten tuonti asiakkaan arkeen.

3.3 Kirjaston kotiinkuljetuspalvelut Kouvolassa

Kirjaston kotiinkuljetuspalvelu aloitti nykyisessä muodossa joulukuussa 2010 Kouvolan alueella. Vanhan Kouvolan alueella asukkaille oli toimitettu kirjoja kotiin jo 70-luvulta lähtien, Valkealassa kotipalvelu oli toiminut 80-luvulla. Tällöin kirjastovirkailija toimitti kirjat asukkaille. Käytäntö on voimassa vielä muutamalla alueella vapaa-

ehtoisten puutteen vuoksi. Uuden palvelun nimeksi on haluttu Kouvolassa antaa kirjaston kotiinkuljetuspalvelu erottamiseksi kotihoidosta, jonka vanha nimi oli kotipalvelu. Kirjaston kotipalvelunimike on käytössä kuitenkin useissa muissa kunnissa. Nimi valinnalla pyrittiin selkeyttämään palvelua ikäihmisille ja vapaaehtoisille. Vapaaehtoinen tarjoaa ainoastaan kirjojen kotiinkuljetuksen, ei muita palveluita. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

Kirjaston kotiinkuljetuspalvelu toteutetaan Kouvolassa kaupungin ja kirjastojen yhteistyönä, kotihoito on mukana asiakkailta, jotka kuuluvat palvelun piiriin. Palvelu on tarkoitettu 65 vuotta täyttäneille henkilöille, jotka eivät fyysisen toimintakyvyn heikkenemisen takia pysty asioimaan kirjastossa. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

Kouvolan kaupungin perusturvan ylläpitämä ikäihmisten kohtaustapa Ikäasema on mukana vapaaehtoisten koordinoinnissa. Ikäaseman tehtävä on pitää kirjaa vapaaehtoisista ja ilmoittaa heidän yhteystietonsa lähimpään kirjastoon. Vapaaehtoinen haastatellaan Ikäasemalla ja hän allekirjoittaa vaitiolositoumuksen. Kaupunki vakuuttaa vapaaehtoiset työntekijät ja tämä hoidetaan myös Ikäaseman kautta. Vapaaehtoisten halukkuus asiakkaalle lukemiseen tiedustellaan myös Ikäasemalla. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

Kirjaston sisällä toimii Seniori-työryhmä, jossa on mukana jokaisen kirjaston kotiinkuljetuspalveluista vastaava nimetty henkilö. Ikäasema ilmoittaa kirjaston vastaavalle vapaaehtoisen yhteystiedot ja kirjasto ottaa yhteyttä vapaaehtoiseen ja sopii käytännön järjestelyistä. Vapaaehtoinen hakee valmiin kirjakassin kirjastosta ja toimittaa sen asiakkaalle sekä palauttaa lainassa olleen aineiston kirjastoon. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

Kotiinkuljetuspalvelun asiakkaaksi haluava henkilö tai hänen omaisensa ottaa yhteyttä kirjastoon. Kirjaston kotiinkuljetuspalvelusta vastaava virkailija neuvottelee palvelun tarpeellisuudesta ja soveltuvuudesta asiakkaalle. Hän tekee asiakkaasta asiakasprofiili-

lin kotipalveluasiakkaan aineistotoiveet- lomakkeen avulla (liite 1). Haastattelussa selvitetään lukumielityksiä ja minkälaista aineistoa kirjastosta asiakkaalle lähetetään. Asiakkaaksi haluava antaa luvan yhteystietojensa luovuttamiseksi vapaaehtoiselle (liite 2). Uusi asiakas kirjataan kirjaston asiakasrekisteriin ja häneltä pyydetään suostumus asiakastietojen tallentamiseen. Kirjaston koko aineisto on kotiinkuljetuspalvelun asiakkaan käytettävissä. Hän voi halutessaan lainata elokuvia, musiikkia ja äänikirjoja lehtien ja kirjojen lisäksi. Laina-aika on kotiinkuljetuspalvelun asiakkaille kuusi viikkoa. Tarvittaessa laina-aikaa on mahdollista pidentää. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

Kotihoidon asiakkaille kirjasto lähettää haastattelulomakkeen joko kotihoitoon tai omaiselle. Työntekijä tai omainen tekee yhdessä asiakkaan kanssa asiakasprofiilin ja sopii aineistonvalinnasta. Haastattelulomake ja suostumus lainatietojen tallentamiseen toimitetaan kirjaston vastaavalle virkailijalle. Vapaaehtoinen toimittaa kirjakassin kirjastosta kotihoidon tiimiin, josta kotihoidon työntekijä vie sen asiakkaalle. (Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011, Toivonen, haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010, kirjaston kotiinkuljetuspalvelu Kouvolassa.)

3.4 Muiden kuntien kirjastopalveluita

Keravalla toimiva Kirjastoystävät palvelu on toiminut yli 50 vuotta. Se perustettiin vuonna 1961. Kirjastoystävät kuuluvat Talkooreenkaan vapaaehtoisiin kirjastoystäviin ja toimivat linkkinä kaupunginkirjaston ja lukijan välillä. Keravan palvelu ei ole ikään sidottu, ja mukaan pääsevät myös esim. näkövammaiset ja liikuntaesteiset, jotka eivät pysty asioimaan kirjastossa. Suurin osa asiakkaista on kuitenkin vanhusväestöön kuuluvia. Kirjastoystävä ja asiakas voivat yhdessä valita haluamansa tavan toimia kirjaston kanssa, esim. päättää kuinka usein tapaavat. Talkoorengas on kouluttanut kaikki kirjastoystävät ja he toimittavat kotipalveluasiakkaan tarvitsemat kirjastopalvelut. Kirjasto antaa heille apua aineiston ja tiedonhaun muodossa. Kirjastoystävät toimittavat kirjoja myös laitoksiin. He toimivat yksin, pareittain tai pieninä tiiminä. Kirjastoystävät tarjoavat myös ääneenlukemista, lausuntaa ja erilaisia sairaalavapaaehtoistyön toimintamuotoja. Kirjasto tarjoaa vuosittain joulukahvit kirjastossa palvelun käyttäjille. (Rautio 2012, Kirjastoystävät esite.)

Kuopion kaupunginkirjaston ja Pohjois-Savon maakuntakirjaston Kirjoja kotiin-palvelu toimii Kuopion seudulla. Palvelu on tarkoitettu heille, jotka eivät iän, sairauden tai heikon fyysisen toimintakyvyn takia pysty asioimaan kirjastossa. Aineisto toimitetaan virkailijan valitsemana ja asiakkaan omien pyyntöjen mukaisesti. Virkailija käy asiakkaan luona neljän viikon välein. Asiakkaaksi pääsee kirjaston käytettävissä olevien resurssien mukaisesti. (Kirjoja kotiin-palvelu esite, Kuopion kaupunginkirjasto – Pohjois-Savon maakuntakirjasto.)

Tampereella kotipalveluasiakkaita on palveltu pääasiassa laitoskirjastojen kautta. Ensimmäiset asiakkaat tulivat laitoskirjastoihin 1970 luvulla. Palvelu on tarkoitettu heille, jotka eivät korkean iän, heikon fyysisen toimintakyvyn tai sairauden takia pysty asioimaan kirjastossa. Ikä ei ole määräävä kriteeri palvelun saamiseksi. Tampereella jokaisella asiakkaalla on oma yhteyshenkilö, jonka kanssa puhelimitse kerran kuussa sovitaan kassin sisällöstä. Kilpailutettu kuljetusfirma hoitaa kassin toimittamisen asiakkaalle. Palvelu on maksuton. (Kirvesoja 2009.)

4 LUKEMISEN MERKITYS HYVINVOINNILLE

4.1 Lukemisen tavoista ja yleisyydestä harrastuksena

Sartre (1967) jakaa lukemisen luovaan ja passiiviseen lukemiseen. Passiivinen lukija lukee ikävystyneenä, mitään ajattelematta aikaa kuluttaakseen. Luova lukija pohtii ja kritisoi lukemaansa, etsii uusia näkökulmia ja kehittelee uusia assosioita. Hän pohtii tekstin merkitystä itselleen ja joutuu käsittelemään sen esille nostamia omia ongelmiaan. Psykologiselta kannalta tarkasteltuna lukemisen tärkeimpiä merkityksiä on samastuminen, sisäistäminen ja ulkoistaminen. Näiden seurauksena lukija voi eläytyä tekstiin hyvinkin vahvasti. Lukijasta itsestä on kiinni, kuinka paljon hän saa kirjasta irti ja kuinka koskettava se on juuri hänelle. Lukemistapahtumaan voi kuulua myös katarsis. Käsitteen kehittäjänä pidetään Aristotelesta, ja se tarkoittaa psykologiselta kannalta kokemusta, jossa tiedostamattomat, osittain tiedostetut tai tukahdutetut tunteet tulevat tietoisiksi. Tapahtumaa pidetään ahdistusta lievittävänä ja nopeasti ohimenevänä. Kaunokirjallisuuden yhtenä tehtävänä pidetään nykyisin vaikeiden tunteiden aiheuttaman ahdistuksen lievittämistä. Juuri katarsiksen katsotaan antavan mahdollisuuden parantaviin tunnekokemuksiin. Lukiessaan ihminen muokkaa kirjailijan viestin oman elämäkokemuksensa perusteella käsiteltävään muotoon ja pystyy löytämään

siitä itselle tärkeitä merkityksiä. Kirja on vaaraton tapa paeta huolia, suruja, pieniä kipuja ja yksinäisyyttä. Vanhuudessa ihmissuhteiden vähyyttä voi korjata kirjallisuudella, yksinäisyyden tunne voi lievitä lukijan kokiessa yhteyttä kirjan henkilöihin. Sosiaalisten suhteiden vähyydestä johtuvaa mahdollisesti niukkaa tunne-elämää voi kirjallisuus korvata ainakin osittain. Lukemisella on myös tärkeä itsetuntemusta lisäävä merkitys, joka korostuu usein uuteen elämänvaiheeseen siirryttäessä. Kirjasta lukija voi löytää sanat asioille, jotka ovat aiemmin olleet vain alitajuisesti mielessä. Samautuminen laajentaa ymmärrystä itsen ja toisten suhteen. Kirjallisuuden kautta on mahdollista löytää ja käyttää hyväkseen toisten elämäkokemusta ja ongelmien ratkaisutaitoja. (Sippola 57 – 73.)

Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan lukeminen vapaa-ajan harrastuksena on vähentynyt huomattavasti lapsilla vuosina 1987 – 2010 (10 – 14 vuotiaat) ja nuorilla (15 – 24- vuotiaat), myös aikuisväestön lukeminen on vähentynyt. 65 vuotta täyttäneet ja vanhemmat käyttivät lukemiseen aikaa n.90 min / vrk 1987 – 1988. Lukemiseen käytetty aika laski hieman vuosina 1999 – 2000, mutta nousi taas 90 min. tasolle vuosina 2009 – 2010. Vertailuna aikuisväestö luki vuosina 2009 – 2010 n. 50 min / vrk ja nuoret alle 30 min / vrk. (Hanifi 15.12.2011.)

Tilastokeskuksen 2001 tekemän vertailun mukaan suomalaiset miehet ja naiset lukivat vuorokaudessa n. 10 min. enemmän kuin norjalaiset ja n. 20 min. enemmän kuin englantilaiset ja unkarilaiset (Hyypä & Liikanen 2005, 75).

Itä-Suomen yliopisto ja Stakes selvittivät vuonna 2011 eri ikäryhmien näkemyksiä palveluista, jotka he kokevat itselleen tärkeiksi. Tutkimuksessa oli mukana 1011 henkilöä, heistä yli 55-vuotiaita oli vajaa kolmasosa. Eläkeikää lähestyviltä ja jo eläkkeellä olevilta kysyttiin heidän näkemyksiään tulevaisuuden asuinympäristöstä ja mitkä palvelut he kokevat tärkeiksi. Kirjaston läheisyyttä tai kirjastopalveluiden saatavuutta piti tärkeänä 52 % vastaajista. Vertailuna lääkärin läheisyyttä piti tärkeänä 73 % ja apteekin läheisyyttä 62 % vastaajista. (Kaarainen & Hyttinen 2011.)

4.2 Kirjallisuusterapia

1800-luvulla yhdysvaltalainen psykiatrian perustaja Benjamin Rush katsoi monipuolisen kirjaston tarjoavan potilaille huvia ja opetusta. Hän halusi palkata henkilöitä, jotka

voisivat kannustaa potilaita lukemaan ja puhumaan luetuista kirjoista ja kirjoittamaan lääkäreiden antamien aiheiden mukaisia kirjoituksia. Varsinaisesta kirjallisuusterapiasta on alettu puhua ensimmäisen maailmansodan aikaan (Crother 1916), sotilassairaaloissa uskottiin lukemisen hoitavaan ja sivistävään merkitykseen. Kirjoilla hoitaminen on vilkastunut yhdysvalloissa 1930-luvulta lähtien. Suomessa on 1940-luvulta lähtien viitattu kirjallisuusterapiaa. Suomessa käytetään terapeuttista lukemista ja kirjoittamista hoidon, kuntouttamisen ja ennaltaehkäisyyn apuna. Kirjallisuusterapiaa hyödynnetään myös erilaisissa kerho- ja harrastustoiminnoissa. (Ihanus 2000, 25 – 27.)

Kirjastonhoitajat, opettajat ja sosiaalityöntekijät Englannissa alkoivat 1920 – 1930-luvuilla kerätä suosituslistoja kirjoista, joiden he ajattelivat auttavan ja tukevan yksilönkasvua henkilökohtaisissa kriiseissä. Vuonna 1949 Caroline Shrodes (ks. Hynes, Hynes-Berry 1986, 10) teki huomioistaan johtopäätöksiä, joiden mukaan yksilöön ei niinkään vaikuta kirja, jonka hän lukee, vaan hänen oma elämäkokemuksensa, jonka kautta hän tulkitsee lukemaansa.

Linnainmaa kirjoittaa teoksessa *Hoivasanat* (2008, 24 - 25) ettei lukeminen sinänsä ole terapiaa, mutta sillä voi olla hoitava vaikutus. Kirjallisuus (runo, kirja jne.) on taiteellinen luomus, joka voi olla lukijan näkökulmasta muutosta ja kasvua edistävä ja toimia näin terapeuttisesti. Tarinoiden avulla abstraktit asiat voidaan ymmärtää konkreettisesti. Lukeminen vaikuttaa tunteiden fysiologiaan keskushermoston limbisen systeemin kautta. Limbisellä systeemillä on yhteys aivokuoreen ja aivorunkoon ja sen rakenteet toimivat välittäjinä muistitoiminnoissa ja tunnevasteissa, jotka puolestaan vaikuttavat käyttäytymiseen.

Runoterapia voi auttaa ikääntyneitä sietämään paremmin elämänvaiheeseen kuuluvia menetyksiä ja keskittymään enemmän jäljellä oleviin kykyihin ja voimavaroihin. Se voi myös olla huomattava linkki ihmissuhteiden ja sukupolvien välillä. Sanomattomat tunteet ja pelot voivat tulla kuuluviksi runojen kautta. (Mazza 1999, 93 – 100.)

Granström (2010, 127) käsittelee lukemista kirjassaan *Kipu ja mieli*. Hän toteaa lukemisen olevan tärkeää kipujen hallinnassa, koska se siirtää ajatukset ja mielikuvat arkitilanteesta pois. Näin ajatusten kietoutuminen kipuun katkeaa edes hetkellisesti. Hän kannustaa aloittamaan vaikkapa lehtien selailulla, jos kipu estää pidempi kestoisen

keskittymisen. Myös äänikirjojen kuuntelu voi auttaa kipukokemuksen hallintaa, vaikka vaatiikin lukemista vähemmän omaa työtä.

5 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSONGELMAT

Perusongelma ja tutkimuksen lähtökohta on selvittää, mitä palvelu merkitsee sen käyttäjälle ja millainen mahdollisuus asiakkaalla olisi lukea ilman palvelua. Tietoa halutaan käyttäjien kokemuksista ja lukemisen merkityksestä heille. Yksityiskohtaiset tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia lukutottumuksia palvelun käyttäjillä on?
2. Mikä merkitys lukemisella on palvelun käyttäjille?
3. Mitä kokemuksia käyttäjillä on kirjaston kotiinkuljetuspalvelusta?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä ja haastattelulomakkeen laadinta

Tutkimusmenetelmänä on käytetty kvalitatiivista tutkimusta. Haastattelulomakkeeksi (liite 3) valikoitui puolistrukturoitu lomake. Valitsin haastattelun, koska aineiston tiedettiin olevan kohtalaisen pieni. Ikääntyneiden ollessa kyseessä heillä saattaa olla myös toimintakyvyn kannalta rajoittavia tekijöitä vastata haastatteluun itse, esim. vaikeuksia kirjoittamisessa. Haastateltaessa kysymyksiä voisi myös tarkentaa, mikäli joku kohta tuntuu vastaajasta epäselvältä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen on tarkoitus tuoda esille tutkittavien näkökulma ja tuoda heidän äänensä kuuluville. Välineenä tässä voidaan käyttää esim. teemahaastattelua. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko on valittu tarkoituksenmukaisesti etukäteen. Kvalitatiivinen tutkimus antaa mahdollisuuden käsitellä ja tulkita aineistoa ainutlaatuisena. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Haastattelun etuna pidetään sen joustavuutta, haastattelija voi täydentää tietoja tekemällä lisäkysymyksiä ja havainnoimalla tilannetta. Haastattelussa korostuu haastattel-

tavan subjektiivisuus, hän on aktiivinen toimija ja tuo esille omat merkityksensä asialle. Haastattelu valitaan usein menetelmäksi, jos kyseessä on vähän tutkittu alue ja vastausten odotetaan olevan monitahoisia. Haastattelussa voidaan myös selventää vastauksia, esittää lisäkysymyksiä ja syventää saatavaa tietoa. Haastattelun haittoina pidetään sen vaatimaa aikamäärää, joka aiheuttaa kustannuksia. Haastattelu voi sisältää paljon virhelähteitä, nämä voivat johtua niin haastattelijasta, kuin haastateltavastakin. Yksi tällainen seikka voi olla haastateltavan halu antaa sosiaalisesti hyväksyttyjä vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 34 – 35; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72 – 73; Hirsjärvi, ym. 2009, 204 – 206.)

Vaikeimpana strukturoidussa haastattelussa pidetään haastattelulomakkeen ja kysymysten muotoilua. Haastattelu itsessään on kuitenkin melko helppo toteuttaa. Vanhusten haastattelut saattavat venyä hyvinkin pitkiksi (Hirsjärvi & Hurme 2011, 45, 133). Lomaketutkimuksessa havaintojen määrää rajoitetaan hallittavan kokoiseksi jo lomaketta laadittaessa, halutaan vastauksia vain tutkijan kannalta olennaisiin kysymyksiin ja vastausvaihtoehdot on määriteltävä valmiiksi (Alasuutari 2011, 50 – 51).

Kysymyslomakkeen laadintaan päädyttiin, koska haluttiin varautua siihen, että tutkimusongelmiin saadaan vastauksia. Todettiin, että keskustelun ohjaaminen olisi lomakkeen avulla helpompaa. Kysymysten muotoiluun kiinnitettiin erityistä huomiota, koska kysymyksen muotoilulla voi olla olennainen osa vastauksen muodossa. Avoimissa kysymyksissä pyrittiin välttämään liikaa johdattelua. Tarvittaessa kysymyksiä voisi selventää haastattelun yhteydessä.

Lomake laadittiin selkeäksi, jotta omatoimisesti siihen vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa. Lomaketta laadittaessa ei ollut tietoa, kuinka moni asiakkaista haluaisi vastata itse tai kuinka moni haluaisi haastattelun. Lomakkeen laadinnassa käytettiin apuna Klapurin ja Toivolan (1986) haastattelulomaketta, jota muokattiin tarpeisiin sopivaksi. Klapurin ja Toivolan elämäntapa tutkimuksen otanta oli satunnainen, eikä haastateltavien lukuharrastusta tiedetty etukäteen. Kirjaston kotiinkuljetuskäyttäjien tiedettiin harrastavan lukemista.

6.2 Kohderyhmä ja otanta

Tutkimuksen kohderyhmä oli kirjaston kotiinkuljetuspalvelua käyttävät asiakkaat. Palvelu on kohtalaisien uusi, joten haastatteluaineistossa olivat mukana myös he, jotka ovat käyttäneet palvelua jo ennen kuntaliitosta. Muutamia silloisia palvelun käyttäjiä karsiutui pois, koska he eivät olisi pystyneet vastaamaan kysymyksiin esim. afasian takia. Karsinnan suoritti kirjaston henkilökunta jo valmiiksi, koska asiakaskunta oli heille tuttu.

Saatekirjeestä (liite 4) pyrittiin tekemään mahdollisimman selkeä ja yksinkertainen. Saatekirjeen palauttaminen haluttiin tehdä vastaajille helpoksi. Päädyttiin siihen, että kirje palautuu kirjakassin mukana, vaikka vastausaika venyikin näin minimissään kuuteen viikkoon. Kirjeessä oli myös haastattelijan puhelinnumero, josta tarvittaessa voi kysyä lisätietoja. Kirjeen on hyvä olla lyhyt ja asiallinen ja siinä tulee olla haastattelijan yhteystiedot, jotta haastateltava voi tarvittaessa pyytää lisätietoja (Hirsjärvi & Hurme 2011, 84).

Saatekirjeet toimitettiin kirjastojen kotipalvelusta vastaaville sähköisesti ja heitä pyydettiin laittamaan kirje mukaan kirjakasseihin. Kirjastosta tulostettiin haastattelulomakkeet. Haastattelulomakkeen oli hyväksynyt ennen haastatteluiden tekoa työnjohtaja Marjatta Toivonen kirjaston senioritiimistä.

Haastattelulomakkeiden palaututtua kirjastoihin, ne palautettiin minulle nimin ja yhteystiedoin varustettuna. Tämän jälkeen otin puhelimitse yhteyttä asiakkaaseen ja sovimme haastattelun ajankohdan. Asiakkaiden halukkuus haastatteluun haluttiin hoitaa näin, koska yhteystietojen luovuttaminen suoraan kirjastosta haastattelijalle ei olisi ollut hyvän käytännön mukaista. Nopeasti puhelimesta esitetty asia saattaisi myös aiheuttaa ikäihmisessä sekaannusta ja ehkä herättää myös epäilyn jonkinlaisesta hyväksikäytöstä. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 133) suosittelevat ottamaan haastateltaviin vanhuksiin yhteyttä jonkin organisaation kautta epäluulojen poissulkemiseksi.

Kaikki saatekirjeen saaneet 18 henkilöä halusivat osallistua kyselyyn. Kolme asiakasta halusi vastata kyselyyn itsenäisesti. Lähetin kyselylomakkeen palautuskirjekuorella ja postimerkillä varustettuna heille. Yksi näistä jäi palautumatta. Kyselylomakkeeseen vastasi 17 henkilöä, joista kaksi täytti haastattelulomakkeen itsenäisesti.

6.3 Aineiston keruu

Haastattelut toteutettiin 22.2. – 8.12.2011 välisenä aikana, suurin osa toteutettiin elokuussa 2011. Kahdella ensimmäisellä haastattelukerralla mukana oli työnohjaaja kirjastosta. Hän oli sopinut haastatteluiden ajankohdat. Haastateltavat olivat pääasiassa vanhan Kouvolan alueelta, osa Kuusankoskelta ja muutama hieman kauempana. Haastattelut toteutettiin haastateltavien kotona puhelimitse sovittuna ajankohtana. Osa halusi, että varmistan vielä ajankohdan puhelinsoitolla haastattelupäivän aamuna. Muutamat haastatelluista halusivat tarjota kahvin ja kertoa laajemminkin elämästään. He esittelivät esim. harrastuksiaan, keräilykohteitaan, valokuviaan ja omaa historiaansa. Haastatteluiden jälkeen kirjasin ylös haastattelupäiväkirjaan tunnelmia haastattelusta, havaintoja kodista ja muista harrastuksista, jota haastatellulla ehkä oli. Haastatteluajat olivat 20 min – 3,5 t. Strukturoitu lomake osoittautui haastatteluiden yhteydessä oikeaksi valinnaksi. Osa haastatelluista halusi jakaa koko elämäntarinansa ja näissä kohdin lomake auttoi pysymään asiassa. Avoin haastattelu olisi ehkä vienyt asian liiaksi sivuun. Lomake auttoi harvasanaisia haastateltavia kertomaan olennaisen asian.

6.4 Aineiston analyysi

Aineiston keräämisen jälkeen seurattiin Hirsjärven ja Hurmeen (2011, 104 – 152) haastatteluaineiston analyysin mallia. Haastatteluaineiston analyysin yksinkertainen kuvaus on suora jana, jonka alkupäässä on aineisto, aineistonkeruun jälkeinen vaihe on sen luenta, jonka jälkeen aineisto luokitellaan, mistä seuraa yhteyksien löytäminen ja raportointi. Parempana kuvauksena pidetään kuitenkin ylöspäin nousevaa spiraalia, jossa aineiston keruun jälkeen seuraa kuvaus, yhdistelyt, koodaus ja raportointi. Aineiston kuvailun on tarkoitus vastata kysymyksiin, kuka, missä, milloin kuinka paljon ja kuinka usein. Luokittelu on analyysin tärkeimpiä osia, sen avulla aineisto saadaan yksinkertaisempaan ja tiiviimpään muotoon. Luokiteltaessa tutkittava ilmiö jäsentyy ja sen eri osia voidaan vertailla toisiinsa. Yhdistelyssä luokkien välille pyritään löytämään samankaltaisuuksia, tai jostakin tietyistä syistä johtuvia säännönmukaisuuksia. (esim. ei ole voinut lapsena lukea, koska ei ollut kirjastoa lähellä) Aineiston yhdistelyssä olisi tärkeää jatkaa induktiivisesta vaiheesta, jossa lähtöainesta on muokattu ja ryhmitelty deduktiiviseen vaiheeseen. Deduktiivisessa vaiheessa tukija pyrkii tarkastelemaan aineistoa omasta ajatusmaailmasta (esim. gerontologinen viitekehys) käsin. Tarkoituksena olisi ymmärtää tutkittava asia monipuolisesti ja kehittää sille teo-

reettinen näkökulma. Tutkija pyrkii haastattelujen avulla onnistuneisiin tulkintoihin, joiden tarkoituksena on, että lukija pystyy omaksumaan saman näkökannan kuin tutkija, vaikka hänellä on mahdollisesti erilainen näkökulma asiaan. Kvalitatiivisen aineiston yksinkertaisimpana analyysitapana pidetään laskemista. Pienen aineiston ollessa kyseessä laskemisen tulokset voidaan esittää tekstissä (Hirsjärvi & Hurme 2011, 172).

Sisällönanalyysissä halutaan luoda sanallinen kuvaus ilmiöstä, jota on tutkittu. Tarkoitus on tuoda aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon niin, että informaatio säilyy. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan kolme vaihetta, joita ovat:

1. aineiston pelkistäminen eli redusointi
2. aineiston ryhmittely eli klusterointi
3. teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi

Pelkistämisvaiheessa aineisto pyritään tiivistämään tai pilkkomaan osiin niin, että jäljelle jää olennainen informaatio, joka vastaa tutkimusongelmiin. Ryhmittelyssä aineistosta pyritään etsimään samaa asiaa tarkoittavia käsitteitä. Teoreettiset käsitteet pyritään luomaan aineiston olennaisen ja valikoidun tiedon perusteella. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tarkoitus on yhdistellä käsitteitä ja saada näin vastaus tutkimusongelmiin. Tuloksin ja päättelyn avulla on tarkoitus saada käsitteellinen näkemys tutkittavasta ilmiöstä. Tuloksissa kuvataan luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet ja johtopäätösten tekemisessä tutkija pyrkii ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät. Tarkoituksena on, että tutkija ymmärtää tutkittavia näiden omasta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103 – 113.) Omassa tutkimuksessani tämä tulee esille esim. kohdassa, jossa pyrin selvittämään, kuinka moni on lukenut lapsena ja mitä se on merkinnyt heidän lukuharrastuksensa jatkumiselle, kehitykselle ja lukemisen merkitykselle läpi elämän.

Aineiston valmistuttua aloitettiin luokittelu. Kaikki lomakkeet luettiin läpi ja jokaisesta vastauksesta merkittiin ylös samoin vastanneiden määrät. Tässä yhteydessä aineisto redusointiin, eli aineistosta haettiin olennainen tieto, jonka perusteella voitiin aloittaa klusterointi eli ryhmittely. Klusterointivaiheessa aineistoa jaettiin erilaisiin ryhmiin

vastausten perusteella, selvitettiin ikäjakaumaa, ammattia ja lukutottumuksia. Lukutottumuksia ja aineistomieltymyksiä vertailtiin iän ja sukupuolen perusteella, olisiko näistä löytynyt joitakin yhdistäviä tai erottavia tekijöitä. Samoin lapsuuden lukuharrastuksen vaikutusta iäkkäänä lukemiseen tarkasteltiin. Vastausten perusteella pyrittiin löytämään koulutuksen ja lukuharrastuksen välinen yhteys. Avoimet kysymykset käsiteltiin itsenäisinä vastauksina ja niiden kautta pyrittiin luomaan yhtenäinen ja selkeä näkökulma lukemisen merkityksestä palvelun käyttäjille. Aineiston ollessa kohtalaisen pieni, todettiin, ettei mahdollisuutta varsinaiseen abstrahointiin ole olemassa tässä tutkimuksessa. Aineiston ryhmittelyllä saatiin vastaukset tutkimusongelmiin.

Tässä tutkimuksessa haasteltavien tutkijalle palautuneet saatekirjeet yhteystietoineen on hävitetty haastattelun jälkeen. Haastattelutilanteessa haastateltaville on erikseen kerrottu tutkijan vaitiolovelvollisuudesta ja siitä, ettei yksittäisiä vastauksia voida tunnistaa valmiista työstä. Haastattelulomakkeisiin merkittiin ainoastaan syntymävuosi, jonka perusteella pystyttiin tekemään ikähaarukkaa käyttäjäkunnasta. Lomaketta laadittaessa ei tiedetty sukupuolijakaumaa ja mahdollinen ajatus oli, onko sukupuolella vaikutusta luettavaan aineistoon. Vähäisen miessukupuolen edustuksen takia sukupuolijaottelusta luovuttiin, koska se olisi voinut tehdä osan vastauksista tunnistettaviksi. Samoin yksinasumista ei käytetty luokittelevana tekijänä samasta syystä. Aineisto on ollut vain tutkijan itsensä käytössä ja se on työn valmistuttua hävitetty.

6.5 Tutkimuksen luotettavuus

Reliabiliteetilla tarkoitetaan tutkimustulosten toistettavuutta. Reliaabelius voidaan määritellä kolmella eri tavalla, tuloksen sanotaan olevan reliaabeli, jos kaksi arvioitsijaa päätyy samanlaiseen tulokseen tai jos tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella eri tutkimuskerralla sama tulos. Kolmas tapa käsitellä reliaabeliutta on, että kahdella rinnakkaisella menetelmällä päästään samaan tulokseen. Käsitettä on käytetty puhuttaessa mittaamisesta ja sen sopivuudesta laadulliseen tutkimukseen on keskusteltu paljon. Reliaabeliutta käsiteltäessä on huomioitava ihmisen käyttäytymisen muutoksen ajan ja paikan mukaan, samoin ihmiselle ominainen ajassa tapahtuva muutos. Erot tutkimuskertojen välillä eivät suoraan kuvaa menetelmän heikkoutta, vaan ne voivat olla seurauksia muuttuneista tilanteista. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 185 – 187; Tuomi & Sarajärvi 2009, 134 – 137.)

Hyvällä haastattelurungolla voidaan etukäteen pyrkiä saamaan laadukkuutta haastattelun. Haastattelujen aikana voidaan pitää haastattelupäiväkirjaa, johon haastattelija voi kirjata omia huomioitaan haastateltavista ym. Aineisto olisi parasta käsitellä mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Haastattelussa aineiston luotettavuus riippuu aineiston eli haastattelun laadusta. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 184 – 185.)

Hirsjärvi ja Hurme (2011, 188 – 190) sanovat kvalitatiivisen tutkimuksen reliabeliuden koskevan enemmän tutkijan toimintaa, kuin haastateltavan vastauksia. Kysymys on siitä, kuinka luotettavasti tutkija analysoi keräämänsä materiaalin, samoin tutkijan on pystyttävä perustelemaan menettelynsä uskottavasti. Tärkeää on muistaa, että tulos on seuraus haastattelijan ja haastateltavan yhteistoiminnasta. Tutkijan on pyrittävä pääsemään mahdollisimman sisälle tutkittavan maailmaan ja tuoda esille hänen käsitksensä tutkittavasta asiasta. On kuitenkin ymmärrettävä, että tutkija vaikuttaa tuloksiin jo keruuvaiheessa ja kysymys on tutkittavan ja tutkijan käsitysten yhteensoveltamisesta. Tutkijan on pystyttävä uskottavasti dokumentoimaan tutkimuksen etenemisen ja sen toteutus. Tutkimuksen validiteetin käsite tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu. Tämän toteamiseksi voidaan käyttää triangulaatiota, jossa haastatteleamalla saatua tietoa vertaillaan muista lähteistä saatuihin tietoihin. Validiutta tutkittaessa on kuitenkin huomioitava ihmisten käsitysten muutokset samasta asiasta lyhyelläkin aikavälillä. Tähän liittyvä menetelmä on lähteiden luotettavuuden osoittaminen. Toinen validointitapa on uskottavuuden määrittäminen (Janesick, 1994), tällä tarkoitetaan sitä, että haastattelijat saavat tutustua tutkijan tulkintoihin. Kvalen (1996) mukaan kysymys laadullisen tutkimuksen kvalitoinnissa on tarkistamisessa. Sillä tarkoitetaan, että tutkija ilmaisee kantansa avoimesti ja kertoo, kuinka vaihtoehtoiset tulkinnat on suljettu pois.

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009, 140 – 141) laadullisen tutkimuksen arviointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena, jolloin sen johdonmukaisuus eli koherenssi painottuu. Tutkimuksen kohteen ja tarkoituksen on vastattava toisiaan, tutkimuksesta on selvittävä, mitä tutkitaan ja miksi. Tutkijan on tuotava selkeästi esille omat sitoumuksensa tutkijana, miksi hän tuntee juuri tämän tutkimuksen tärkeäksi. Aineiston keruun menetelmät ja tekniikat on tuotava esille niin, että lukija pystyy niitä helposti seuraamaan. Tutkijan on raportoitava ongelmista ja tuotava esille omasta mielestään tärkeät asiat. Tutkimuksen luotettavuus

den kannalta on pohdittava, mikä tekee siitä luotettavan. Raportoinnin kannalta on tärkeää selvittää, miten tutkimus on koottu ja analysoitu. Luotettavuuden kannalta on tärkeää kertoa tutkija-tiedonantajasuhteesta: se, kuinka tiedonantajat on kerätty, ovatko he lukeneet tulokset ennen raportointia ja vaikuttivatko kommentit raporttiin.

Haastattelut tehtyäni kirjoitin tuntemuksia ja huomiota haastattelupäiväkirjaan, näihin olin esim. merkinnyt, mitä muita harrastuksia haastateltavalla oli, mikäli ne tulivat asian yhteydessä esille. Olin merkinnyt ylös myös tunnelmia ja sosiaalista verkostoa.

Tässä tutkimuksessa mahdollista luotettavuutta on lisännyt kirjaston ulkopuolinen tutkija, mahdollisimman rauhallinen ja tutkittavalle tuttu ympäristö ja pyrkimys haastattelurungon puitteissa tapahtuvaan dialogiin. Mahdollinen luotettavuutta vähentävä tekijä on haastateltavan halu antaa todellisuudesta poikkeava kuva. Kuitenkin oma kokemukseni oli, ettei näin tapahtunut. Tähän tulkintaan tulin tutkittavien kotiympäristön perusteella. Kaikkien elinympäristö ja koti oli suhteessa heidän kertomaansa. Luotettavuuden kannalta on huomioitava, kuinka minä tutkijana vaikutan tulokseen. Olen merkinnyt vastaukset ylös, tulkinnut ja ryhmitellyt ne. Omat käsitykseni, tulkintani ja näkemykseni vaikuttavat tutkimuksen tulokseen jossakin määrin. On pohdittava, olisiko vastausten nauhoittaminen ja sen jälkeen tapahtuva litterointi muuttanut tutkimustuloksia jollain lailla. Samoin on huomioitava, olisiko toinen tutkija saanut erilaisen aineiston ja päätenyt erilaisiin tulkintoihin.

Tämän tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa reliaabeliuden käsitettä on pohdittava Tuomen ja Sarajärven (2009, 140 – 141) kautta. Kohteen ja tarkoituksen voidaan todeta vastaavan toisiaan, koska haastattelujen aineisto on valikoitunut kirjaston kotinkuljetus palvelun käyttäjistä. Omat sitoumukseni tutkimukseen ovat seuraavat: opiskelen vanhustyötä, olen kiinnostunut kulttuurin vaikutuksesta ikäihmisten hyvinvointiin ja palveluna kirjasto on minulle tärkeä. Raportoinnissa olen pyrkinyt selkeästi kuvaamaan toimintani ja tuomaan esille saamani tulokset. Tarkoitukseni on ollut pyrkiä siihen, että tutkimus voidaan toistaa sellaisenaan. Tutkittavat eivät ole haastattelun jälkeen enää vaikuttaneet kerättyyn aineistoon, eivätkä ole nähneet raportointia ennen sen julkaisua. Suunnitelmia raportin esittämisestä heille ei ole tehty. Vanhusten luku-harrastusta tutkittaessa ei ole järkevää ajatella, että tutkimustulos olisi samanlainen, jos se toistettaisiin samalle henkilölle hetken kuluttua, koska elämäntilanteet vaihtelevat. Samoin edellä mainitun mukaisesti haastattelun tulos on haastattelijan ja haasta-

teltavan välisen yhteistyön lopputulos, joten toinen haastattelijan muuttaminen todennäköisesti muokkaisi myös lopputulosta. Tämän tutkimuksen toteuttaminen jollakin muulla tavalla kuin haastatteluna olisi mahdotonta, joten samaan lopputulokseen pääseminen eri menetelmän avulla sulkee pois kolmannen kohdan.

7 TULOKSET

7.1 Vastaajien taustatiedot

Haastatteluihin vastasi 15 henkilöä, ja kaksi täytti lomakkeen itse, eli aineisto saatiin 17 asiakkaalta Kouvolan alueelta. Haastatelluista 12 asui yksin. Ikäjakama oli 67 – 92 vuotta, suurin osa asiakkaista oli iältään 80 – 84 vuoden välillä. Ammatin perusteella voitiin päätellä seitsemällä vastaajista olleen matala koulutustaso, viisi toimihenkilöitä ja kolme akateemisesti kouluttautunutta. Haastattelut tehtiin vastaajien kodeissa.

7.2 Vastaajien lukutottumukset

Haastatelluista yhdeksän oli lukenut paljon jo lapsena, suurin este lukuharrastukselle lapsuudessa oli kirjojen vähyys. Moni jo lapsena paljon lukenut oli asunut kirjaston läheisyydessä tai koulussa oli kirjasto. Työiässä kahdeksan kertoi harrastaneensa lukemista, tässä iässä lukemisen suurin este oli ajan vähyys, lapset olivat pieniä, kotias-kareita oli paljon ja moni kävi myös työssä tai työpaikka oli kotona maatala. Innokkaimmat lukijat kuitenkin jatkoivat harrastustaan yöunien kustannuksella. 11 henkilöä viidestätoista kertoi lukemisen lisääntyneen eläkkeelle siirtymisen myötä, loput neljä henkilöä kuuluivat heihin, jotka olivat lukeneet paljon läpi elämän. 12 ilmoitti lukevansa enemmän kuin koskaan aiemmin elämässään.

Äänikirjoja vastaajista kuunteli aktiivisesti kaksi, kymmenelle äänikirja oli tuttu tai he olivat kokeilleet niitä. 11 ilmoitti lukevansa sanomalehtiä, samoin yksitoista luki aikakausilehtiä. 15:sta vastaajasta yksi luki uutiset ja digilehdet internetistä. Sanomalehdistä luettiin yleisimmin Kouvolan Sanomat ja ilmaisjakelulehdet PK ja Seiska. Aikakausilehdistä yleisimmin mainittiin Apu, Seura, ET-lehti ja 7 päivää.

Kirjallisuusmieltymykset olivat moninaisia. Vastaajista 14 luki elämäkertateoksia, 12 luki rakkausromaaneita ja matkakertomuksia, 11 luki jännityskirjoja, kahdeksan piti historiallisista romaaneista, seitsemän luki jonkin verran uskonnollista kirjallisuutta, kuusi luki sotakirjoja ja luontokirjallisuutta. Terveysteen liittyvää kirjallisuutta kertoi lukevansa kaksi haastatelluista. Näiden lisäksi luettiin runoja, talouspoliittista kirjallisuutta, paikallishistoriaa ja sukukirjoja. Kirjallisuusmieltymyksissä ei ole sukupuolesta riippuvia eroavaisuuksia.

Vastaajista 11 kertoi lukevansa viihteeksi, yksi pelkän tiedon vuoksi ja kolme vastaajista kertoi lukevansa molemmista syistä. Kaikki vastaajat lukivat päivittäin välillä 1,5 t – päivä ja osa yöstä. Keskimäärin lukemiseen käytettiin aikaa 2 – 4 t, mutta aika vaihteli runsaasti päivittäin.

7.3 Lukemisen merkitys vastaajille

Vastaajista yhdeksän ovat käyttäneet kirjastoa lapsena, neljätoista aikuisiässä ja kahdeksan kertoo käyttäneensä kirjastoa koko elämän. Vastaajista eräs kertoi muuttaneensa useasti elämän aikana ja etsineensä aina uudelta paikkakunnalta ensimmäiseksi kirjaston.

Lukeminen merkitsee palvelun käyttäjille erilaisia asioita. Lähes jokaiselle se on ajanviete, keskustelujen aihe ja kirjaa pidetään tärkeänä kumppanina. Haastateltavat kuvasivat lukemisen merkitystä seuraavasti:

”Se on kaikki, ilman kirjoja ei voisi elää.”

”On elämän eliksiiriä.”

*”Lukeminen on henkireikä, uusia maailmoja ja erilaisia kulttuureita, lu-
kiessa muut asiat unohtuu.”*

*”Lukeminen merkitsee nykyään ihan kaikkea, se on ainoa, mikä on jäl-
jellä.”*

”Kuin leipä jollekin, kuolisin ikävään ilman.”

Eräs vanhimmista haastateltavista sanoi lähtevänsä matkalle kirjan mukana, kun ei muuten enää pystynyt matkustamaan.

7.4 Vastaajien kokemuksia palvelusta

Kaikki vastaajat pitivät palvelua erittäin hyvänä. Eräs haastateltavista kertoi, ettei voi uskoa todeksi, että kirjoja tuodaan kotiin asti.

11 kertoi, että lukuharrastus vaikeutuisi ilman palvelua, koska kirjoja ei olisi niin paljon saatavilla ja niiden hankkiminen olisi vaikeaa. Neljä ei pystyisi lainkaan lukemaan ilman palvelua.

Parannusehdotuksia ei vastaajilla ollut. Kaksi heistä toivoi vinkkauslistaa, jolloin aineiston toivominen olisi helpompaa ja osaisi toivoa monipuolisempaa kirjallisuutta.

Viisi vastaajista oli kuullut palvelusta kirjastovirkailijan kautta, joko itse tai omainen oli kuullut. Kolme oli lukenut paikallislehdestä tai (Kouvolan Sanomat) tai ilmaisjakelulehdestä (PK, Seiska) joko itse tai omainen oli huomannut artikkelin. Samoin kolme oli kuullut sote-alan työntekijältä, mutta ei osannut vastata, oliko kyseessä kotihoiton hoitaja, palveluohjaaja, sosiaalityöntekijä tai muu vastaava. Haastatelluista kaksi kertoi kysyneensä palvelua itse kirjastosta. Kaksi ei muistanut mistä tieto palveluista oli tullut.

Vastaajista 12 esitti aineistotoiveita kirjastoon. Tietoa toivomistaan kirjoista he saavat kirjakauppojen mainoksista ja lehtiartikkeleista. Moni toivoi lisää kirjoja kirjailijalta jonka aiemmin luetut teokset olivat miellyttäneet. Lisäksi tietoa ja vinkkejä kirjoista saadaan ystäviltä ja lapsilta.

Muutaman haastateltava toi esille kaipuunsa kirjastoon. He olivat tyytyväisiä palvelun kautta saamiinsa kirjoihin ja palveluun yleensä, mutta kirjasto oli ollut heille aina erityinen paikka, jossa he olivat vierailleet koko elämänsä ajan. He kaipasivat kirjaston ilmapiiriä ja rauhaa, suurta määrää kirjoja. Eräs heistä totesi kirjaston olevan itselleen jollakin tapaa pyhä paikka.

8 POHDINTA

Tutkimuksen perusteella selvisi, että palvelunkäyttäjät lukevat paljon. Suurin osa heistä lukee romaaneiden lisäksi lehtiä. Moni seuraa aikaansa ja on tietoinen ympärillä tapahtuvista asioista, osa paikallistasolla, osa kotimaan tasolla ja osa koko ympäröivän, maailman tasolla. Moni tuntui jäsentävän ja käsittelevän kirjallisuuden avulla oman elämänsä tapahtumia ja asioita. Näistä mainittakoon sotavuodet; lähes kaikki haastatelluista olivat kokeneet sotavuodet ja sotakirjallisuus olikin suosittua. Muutama vastaajista kertoi lukevansa erityisen mielellään kirjoja, joissa päähenkilö oli lähellä omaa ikäluokkaa tai elämässä oli samanlaisia piirteitä kuin lukijan omassa elämässä.

Haastattelussa tuli ilmi, että useampi haastateltavista oli pohtinut kirjojen kautta omaa elämäänsä, miettinyt tekemiään ratkaisuita ja löytänyt samaistumiskohteita ja vaihtoehtoja omille ratkaisuilleen. Lukeminen on ollut usealle läpi elämän kestävä tärkeä harrastus. Tutkimuksen perusteella olisikin kiinnitettävä huomio siihen, että lukuharrastus mahdollistetaan myös vanhuudessa. Elämä voi ikääntyneestä alkaa tuntua merkityksettömältä, jos kirjat eivät tuokaan totuttua sisältöä arkeen. Samoja asioita Sippola (1985) käsittelee artikkelissa Lukeminen henkisen terveyden lähteenä.

Vieraillessani haastateltavien kotona pääsin tutustumaan heidän elinympäristöönsä ja harrastuksiinsa. Esille tuli paljon asioita, joita ei lomaketutkimuksessa olisi tullut ilmi. Monella oli useita muita kulttuuri- ja taideharrastuksia. He harrastivat, tai olivat harrastaneet itse jotain käsillä tekemistä, kuten maalausta, käsitöitä tai kuvanveistoa. Useampi sanoi käyvänsä teatterissa tai konsertissa, mutta sanoivat tarvitsevänsä mukaan toisen henkilön. Monet heitä olivat olleet aktiivisia osallistujia koko elämänsä ajan. Tämäkin tutkimus tukee Hyypän ja Liikasen tutkimusta (Kulttuurin ja terveys 2005), jossa kirjastojen toiminta-aktiivisuuden todetaan lisäävän terveyttä ja hyvinvointia.

Haastattelulomakkeen kysymys kirjojen omistamisesta osoittautui melko turhaksi. Moni kertoi omistaneensa paljon kirjoja, mutta antaneensa paljon niitä pois. Osa oli muuttanut pienempiin asuntoihin, joihin ei kirjat enää mahtuneet, osa tunsu, ettei niitä tarvitse omistaa, koska niitä voi lainata. Moni myös kierrätti kirjoja, sai ja antoi eteenpäin. Osalla kuitenkin oli kotonaan suuri kirjasto erilaisia kirjoja ja he ilmoittivat kir-

jat intohimokseen. Lukuharrastukseen kirjojen omistaminen ei kuitenkaan tuntunut vaikuttavan millään lailla.

Agahin ja Parkerin (2008) tutkimuksessa käy ilmi sosioekonomisen aseman ja koulutustustan merkitys lukemiselle. Samanlaisia viitteitä on myös Klapurin ja Toivolan (1986) elämäntapatutkimuksessa. Omassa tutkimuksessani viitteitä tästä ilmiöstä ei ollut. Palvelun käyttäjistä suurimmalla osalla on matala koulutustaso, joka on tyypillistä ikäryhmän naisille. He ovat kuitenkin hakeutuneet lukuharrastuksen piiriin jo lapsina ja jatkaneet lukemista koko elämänsä. Tämän tutkimusten tulosten perusteella koulutustaso ei välttämättä kerro sivistyksen tasosta iäkkäillä naisilla. Samaa yhteenvetoa miehiin ei voida tehdä, koska vastaajista valtaosa oli naisia.

Pääasiallinen ryhmä vastaajia kuului 80 – 84-vuotiaiden ikäryhmään, vanhin vastaajista oli 92-vuotias. Tämän tutkimuksen otanta on liian pieni, jotta voitaisiin tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä Bygrenin, Konlaanin ja Johanssonin (1996) tapaan. Tutkimuksessaan he pystyivät osoittamaan kulttuuritoiminnalla olevan elinikää pidentävän vaikutuksen. Samoin otanta on liian pieni, jotta se olisi verrattavissa Agahin ja Parkerin (1996) tutkimukseen, jonka mukaan lukeminen on kuolleisuudelta suojaava tekijä naisten keskuudessa. Voidaan kuitenkin todeta, että tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat kohtalaisen iäkkäitä, asuvat omissa kodeissaan ja heillä on hyvä toimintakyvyn etenkin psyykkisen toimintakyvyn alueella. Lisäksi suurin osa heistä on naisia.

Yhteenveto haastatteluista esitettiin kirjaston Senioritiimille 21.2.2012. Tuolloin keskusteltiin paljon siitä, mikä olisi oikea kanava markkinoida palvelua, koska uusia asiakkaita palvelun piiriin ei ollut tullut kovinkaan paljoa. Toisaalta huolenaiheeksi nousi, kuinka resurssit riittäisivät palvella asiakkaita hyvin, jos määrä lisääntyisi huomattavasti. Kirjaston henkilökunta pitää tärkeänä palvelun tason säilyttämistä kotipalveluasiakkaille. Tutkimuksen pohjalta todettiin, että paras kanava olisi tiedottaa asiasta lehdissä, joista myös vanhusten omaiset voivat nähdä asian.

Oman käsitykseni mukaan vanhustyön kentällä on tietoa palvelusta ja sitä jakavat palveluohjaajat ja muut avopuolella toimivat henkilöt. Tietoa on myös kotihoidon ohjaajilla ja työntekijöillä. Kotihoidon kautta tieto ei kuitenkaan tämän tutkimuksen perusteella kulje eteenpäin. Mielestäni olisi tärkeää panostaa juuri kotihoidon piirissä oleviin henkilöihin, koska he ovat vielä toimintakykyisiä ja olisivat kenties halukkaita

hankkimaan uusia ajanvietteitä ja harrastuksia. Esitinkin, että palvelun esittelemisen päiväkeskuksissa voisi tuoda lisää asiakkaita. Palvelua tulisi markkinoida erilaisissa vanhusväestölle suunnatuissa tilaisuuksissa. Palvelua on esitelty jossain määrin Kouvolan kaupungin 80-vuotiaille järjestetyissä infotilaisuuksissa, joihin muutamaan olen osallistunut myös itse.

Vapaaehtoisten puute joillakin alueilla voi olla esteenä kirjakassin toimittamiselle. Tutkiessani asiaa huomasin yhden epäkohdan, joka voi vaikeuttaa vapaaehtoiseksi ryhtymistä. Käytäntö on aiemmin ollut, että vapaaehtoiseksi haluavan on täytynyt käydä Kouvolassa Ikäasemalla ilmoittautumassa vapaaehtoiseksi. Henkilölle, jolla ei ole autoa käytössä ja joka ei asu Kouvolan keskustassa, voi tämä olla esteenä. Hän voisi kuitenkin olla halukas toimittamaan kirjoja oman keskustansa alueella asuvalle henkilölle joko kävellen tai pyörällä. Ehdotukseni pohjalta käytäntö muutettiin niin, että vapaaehtoiseksi voi ilmoittautua myös kirjastossa. Ikäasema pitää kuitenkin edelleen kirjaa vapaaehtoisista. Kirjastot voisivat itse aktiivisesti ilmoittaa etsivänsä vapaaehtoisia kirjojen toimittajia esim. internetsivuillaan, ilmoituksella lehdessä tai kirjaston tiskillä tai ovesta.

Moni palvelun käyttäjistä toivoi jonkinlaista kirjavinkkauslistaa, jonka perusteella voisivat toivoa kirjoja luettavaksi. Ehdotin, olisiko mahdollista, että palvelun käyttäjiltä kysyttäisiin halukkuutta laatia lista kirjoista, joita haluaisivat suositella toisille lukijoille. Kirjaston vastaava voisi koota nimettömän listan, joka laitettaisiin asiakkaalle kirjakassin mukana. He, joilla riittäisi halua, voisivat kertoa myös, miksi suosittelevat jotakin tiettyä kirjaa. Vinkkauslistan tekeminen lisäisi omalta osaltaan vanhuksen toimijuutta ja osallisuutta palvelun käyttäjänä. Muutamilla haastatelluista oli ystäviä, joiden kanssa he voivat puhua lukemistaan kirjoista ja jakaa mielipiteitä niistä. He kokivat tämän tärkeäksi ja mielekkääksi toiminnaksi. Useammalla ehkä olisi tarve puhua lukemastaan ja sen merkityksestä itselle. Voisi olla hyödyllistä pohtia keinoja, kuinka kotona lukevalla vanhukselle löytyisi henkilö, jonka kanssa voisi keskustella kirjoista.

Haja-asutusalueilla elävien vanhusten lukuhaluukkuutta ja tietämystä kirjaston kotiin-kuljetuspalvelun tarjoamasta mahdollisuudesta olisi ehkä hyvä tutkia enemmän. Tietävätkö he palvelun tarjoamasta mahdollisuudesta ja olisivatko he kiinnostuneita kokeilemaan sitä? Osalla heistä käy kotihoito, joka voisi käyntien yhteydessä toimittaa kirjatkin asiakkaalle. Heille, joilla kotihoito ei käy ja jotka asuvat niin kaukana, ettei

vapaaehtoista kuljettajaakaan löydy, olisi tarve kehittää jokin omanlainen keino saada tarvittaessa kirjat paikalle. Olisi mietittävä, voisiko esim. koulutaksi viedä kerran kuu-
dessa viikossa kirjat lukuhaluiseille vanhukselle. Tai kuinka voitaisiin saavuttaa kylän
autoilevat henkilöt, jotka voisivat työmatkalla kirjaston ohi ajaessaan viedä kirjoja
vanhuksille. Kaupungin poikkihallinnollista yhteistyötä voisi myös kehittää niin, että
joku kylällä käyvä kunnan työntekijä toimittaisi kirjoja tarvittaessa. Monella kylällä
toimii myös kyläyhdistyksiä, joiden kautta olisi ehkä mahdollista kartoittaa lukuha-
luisten vanhusten ja vapaaehtoisten tilannetta ja saattaa heitä yhteyteen kirjaston kans-
sa.

Kirjaston ilmapiiriä kaipaavista asiakkaista jäin pohtimaan heidän mahdollisuuttaan
vierailla kirjastossa. Keravan malli tarjota joulukahvit kirjastossa voisi olla mukava
tapa kotiinkuljetuspalvelun asiakkaille vierailla kirjastossa. Monella heistä varmaan-
kin on jonkinlainen kuljetuskortti, joka mahdollistaa matkan kirjastoon ja takaisin.
Miksi eivät kahvit voisi olla joskus muulloinkin, vaikkapa vappuna? Käytännön jär-
jestelyissä voisi olla mukana osittain kotihoito laittamassa heitä matkaan, jotka eivät
täysin itsenäisesti pääse matkaan. Kirjaston päässä avustavia henkilöitä voisi olla
opiskelijoita alueen oppilaitoksista, esim. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun ge-
ronomiopiskelijat (AMK) tai Kouvolan seudun ammatillisen oppilaitoksen (Ksao) lä-
hihoitajaopiskelijat.

Vapaaehtoistyötä ei tässä työssä ole käsitelty. Vapaaehtoisten työpanos lukemisen
mahdollistajana ikäihmisille tulee varmaankin lähitulevaisuudessa kasvamaan. Olisi
mielenkiintoista tietää, kuinka vapaaehtoiset kokevat työnsä. Mikä on saanut heidät
mukaan? Tutkimuksen pohjalta voitaisiin löytää uusia keinoja vapaaehtoisten mukaan
saamiseksi. Kirjaston merkitystä sukupolvien kohtaustaikkana voitaisiin myös tutkia.
Löytyisikö ”kirjastomummoja” tai ”kirjastovaareja”, jotka kenties haluaisivat vapaa-
aikanaan lukea pienille lapsiryhmille kirjaston tiloissa?

Itse toimin vapaaehtoisena kirjaston kotiinkuljetuspalvelussa ja pidän toimintaa tär-
keänä ja mielekkäänä. Saan paljon hyviä lukuvinkkejä ja kuulen mielenkiintoisia kir-
jojen herättämiä ajatuksia. Tulevaa ammattiani ajatellen on hienoa nähdä joka suh-
teessa toimintakykyinen itsenäinen ikäihminen. Kirjoista ja elämästä keskusteltaessa
sukupolvien välistä kuilua ei ole, ystäväpiirin laajeneminen eri-ikäisillä ihmisillä on
rikkaus kaikille osapuolille.

Nykyinen sähköinen tietoyhteiskunta on tämänhetkisellä olemassaolollaan osoittanut, että käteen otettava, konkreettinen kirja tulee säilymään kaiken sähköistymisestä huolimatta ainakin jossain määrin. Pikkulasten sukupolvi on nykypäivän Suomessakin vielä kiinni painetussa kirjassa. Koululaiset ja päiväkotilapset käyttävät kirjastojen palveluita ja useampi aikuinenkin tarttuu ainakin toistaiseksi useammin kirjaan kuin sähköiseen lukulaitteeseen. Vanhemmilla ja vanhimille ikäpolville kirjalla ja painetulla sanalla on tärkeä merkitys. Maksuttoman kirjaston merkitystä kansakuntamme sivistäjänä ja mahdollisuuksien luojana varallisuudesta riippumatta meillä ei olisi varaa unohtaa nyt, eikä tulevaisuudessakaan. Ilman kirjaston kautta saatavilla olevaa laajaa lähdemateriaalia tämäkin työ olisi jäänyt valmistumatta.

LÄHTEET

- Agahi, N. & Parker, G.M. 2008. Leisure activities and mortality: Does gender matter? *Journal of aging and health* 20/2008, s. 855. Saatavissa: <http://jah.sagepub.com/content/20/7/855>. [viitattu 15.6.2012].
- Alanen, A. 2011. Suomi on kirjastojen käytön kärkimaa, kuinka kauan vielä? Päivitetty 30.6.2011. Saatavissa: http://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-06-30_001.html [viitattu 4.7.2012].
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere: Vastapaino.
- Byrgen, L.O., Konlaan, B. B. & Johansson, S-E. 1996. Attendance at cultural events, reading books or periodicals, and making music or singing in a choir as determinants for survival: Swedish interview survey of living conditions. *British Medical Journal* internetsivut. Saatavissa: <http://www.bmj.com/content/313/7072/1577> [viitattu 3.11.2012].
- Granström, V. 2010. Kipu ja mieli. Helsinki: Edita.
- Hanifi, R. Ajankäytön muutokset 2000-luvulla, vapaa-ajan muutokset. Tilastokeskus. Tilastokeskuksen internet- sivut. Saatavissa. http://www.stat.fi/ajk/tapahtumia/2011-12-15_hanifi.pdf [viitattu 4.7.2012].
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.
- Hynes, A. & Hynes-Berry, M. 1986 *Bibliotherapy*. USA, Colorado: Westview Press.
- Hyypä, M. T. & Liikanen, H-L. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita.
- Hyypä, M.T. 2013. Kulttuuri pidentää ikää. Helsinki: Duodecim.

Ihanus, J. 2000. Kirjallisuusterapia. Teoksessa: Heikkilä, T., Paloheimo, L. & Taipale, I. (toim.) *Mieli ja taide*. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto, s. 25 – 27.

Ikäpoliittinen ohjelma 2009 – 2012. Kouvolan Vanhuspalvelut-hanke.

Kaarakainen, M. & Hyttinen, V. 2011. Ikääntyvät haluavat itse päättää palveluistaan. *Helsingin sanomat* 9.10.2011.

OPM. 2006. Kirjasto maaseudun ja taajamien monipalvelukeskuksena. Opetusministeriön julkaisuja 2006:44

Kirjaston kotiinkuljetuspalveluiden toimintamalli 18.1.2011. Kouvolan kaupungin internetsinut. Saatavissa: <http://www.kyyti.fi/palvelut/kotiinkuljetuspalvelu-kouvola>. [viitattu 10.6.2012].

Kirjoja kotiin –palvelu. Esite, Kuopion kaupunginkirjasto – Pohjois-Savon maakuntakirjasto.

Kirvesoja, A-L. 2009. *Kärryillä ja kasseilla*. Tampere: Tampereen kaupunginkirjasto-Pirkanmaan maakuntakirjasto.

Kirjastoystävät-esite. Keravan kaupungin internetsivut. Saatavissa: http://www.kerava.fi/kirjasto_ystavat.asp. [viitattu 10.6.2012].

Klapuri, M. & Toivola L. 1986. *Vanhukset, lukeminen ja kirjastonkäyttö*. Helsinki: Kirjastopalvelu.

Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka*. Tampere: Vastapaino.

Laakso, L. 2010. *Kirjaston kotipalvelutoiminta*. Helsinki: BTJ- kustannus.

Laukkanen, P. 2008. Toimintakyky ja ikääntyminen – käsitteestä ja viitekehyksestä päivittäistoiminnoista selviytymisen arviointiin. Teoksessa: Heikkinen, E. & Rantanen, T. (toim.) *Gerontologia*. 2. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim, s. 261 – 272.

Liikanen, H-L. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010 – 2014. Opetusministeriön julkaisuja 2010:1.

Linnainmaa, T. 2008. Mitä kirjallisuusterapia on? Teoksessa: Mäki, S. & Linnainmaa, T. (toim.) Hoivasanat. Helsinki: Duodecim, s. 24 – 25.

Mazza, N. 1999. Poetry Therapy. USA, Florida: CRC Press.

OPM. 2009. Yleiset kirjastot, kansalliset strategiset painoalueet. Opetusministeriön julkaisuja 2009:32.

Ranganathan, S.R. Asiakaslähtöisyyden lait. Teoksessa: Almgren, P. & Jokitalo, P. Kirjasto 2012 asiakkaan asialla. Helsinki: BTJ Finland Oy, s. 25.

Rautio, T. Sähköpostivastaus 7.8.2012. Kerava: Keravan kaupunginkirjasto.

Relander, J. 2012. Suomalaiset ovat lukukansa – vai ovatko? Kouvolan sanomat 5.2.2012.

Ruoppila, I. 2003. Psykkisen toimintakyvyn tukeminen. Teoksessa: Heikkinen, E., Marin M. Vanhuuden voimavarat. Helsinki: Tammi. 119 – 148.

Sippola, L. 1985. Lukeminen henkisen terveyden lähteenä. Teoksessa: Ihanus, J. (toim.) Sanojen liikkeitä. Helsinki: Edita, s. 57 – 71.

Sivistyksen suunta, Suomen kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma. 2007. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Suutama, T. 2008. Muisti ja oppiminen. Teoksessa: Heikkinen, E. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia. 2. uudistettu painos. Helsinki: Duodecim, 200 – 201.

Suutama, T. & Ruoppila, I. 2007. Kognitiivinen toimintakyky. Teoksessa: Lyyra, T-M., Pikkarainen, A. & Tiikkainen, P. (toim.) Vanheneminen ja terveys. Helsinki: Edita, s. 116 – 127.

Tilastokeskus. Väestöennuste 2006 – 2060. Saatavissa:

http://tilastokeskus.fi/til/vaenn/2009/vaenn_2009_2009-09-30_tie_001_fi.html [viitattu 11.1.2013].

Toivonen, M. Haastattelu Kouvolan sanomat 15.12.2010.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. painos. Helsinki: Tammi.

Voutilainen, P., Routasalo, P., Isola, A. & Tiikkainen, P. 2009, Gerontologisen hoitotyön tietoperusta. Teoksessa. Voutilainen, P. & Tiikkainen, P. (toim.) Gerontologinen hoitotyö. Helsinki: WSOYpro, s. 12 – 18,

päiväys:

HENKILÖTIEDOT

Nimi:

Syntymäaika:

Lainaajatunnus:

Käyntitiheys:

Aineiston määrä:

AINEISTOLAJI

	Kirja		Äänikirja
	isotekstinen		selkokirja
			CD-levy
			Daisy-äänikirja
	Kuvateos		DVD
	Aikakauslehti:		Musiikki:

KAUNOKIRJALLISUUS		kpl	Kotimainen kaunokirjallisuus
			Ulkomainen kaunokirjallisuus
	Elämäkertaromaanit / muistelmat		Seikkailukirjallisuus
	Perhe- ja sukuromaanit		Historialliset romaanit
	Maaseuturoomaanit		Yhteiskunnalliset romaanit
	Rakkausromaanit		Sotakirjallisuus
	Viihdekirjallisuus		Uskonnollinen kirjallisuus
	Jännityskirjallisuus		Erä ja luonto
RUNOUS		kpl	
			Huumori
			Muu

TARKEMPI SISÄLTÖ:

	Arkielämä		Kansankuvaus		Tapahtuma-aika:
	Perhe-elämä		Uskonelämä		
	Todellisuuspohjainen		Kansanusko		Tapahtumapaikka:
	Kotirintama		Murteet:		
	Romantiikka				

Lisätietoja:

KIELI JA TYYLI

TUNNELMA

Selkeä ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ KuvailevaKevyt ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Syvälinen

SIVUMÄÄRÄ

TEKSTIN KOKO

Ohut ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ PaksuPieni ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Suuri

TIETOKIRJALLISUUS		kpl	
	Filosofia		Käsityö
	Psykologia		Taide
	Uskonto		Musiikki
	Politiikka		Kirjallisuus
	Matkakirjat		Historia
	Luonto		Sota
Lisätietoja:			

ELÄMÄKERRAT / MUISTELMAT		kpl	
	Uskonnolliset henkilöt		Näyttelijät
	Poliitikot		Viihdetaiteilijat
	Sotilashenkilöt		Muusikot
	Kuninkaalliset		Julkisuuden henkilöt
	Kirjailijat		Urheilijat
Lisätietoja:			

MUITA TIETOJA (Esim. harrastukset, kotiseutu, aikaisemmin luettua)	
EI-TOIVOTTUJA AIHEITA	

Haastattelija	Kirjasto
Muokattu:	Päivä:

ILMOITTAUTUMINEN KIRJASTON KOTIPALVELUASIAKKAAKSI

KOUVOLA

Nimi _____ Henkilötunnus _____

Osoite _____ Puhelin _____

KIRJASTOPALVELUA KOSKEVA SUOSTUMUS

☐ Suostun siihen, että kirjastoasioitani voi hoitaa nimeämäni kirjaston edustaja, kirjasto tai omaishoitaja.

☐ Suostun siihen, että kirjaston järjestelmässä voidaan säilyttää tieto lainaamastani aineistosta sekä siitä, millainen aineisto kiinnostaa minua. Tietoja säilytetään, jotta minulle voidaan toimittaa itseäni kiinnostavaa aineistoa. Tietojen enimmäissäilytysaika on 10 vuotta.

Kirjasto ei luovuta asiakkaan tietoja muille tahoille. Asiakkaalla on oikeus tarkistaa, mitä tietoja hänestä on talletettu. Asiakas voi halutessaan peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa, minkä jälkeen tiedot vanhoista lainoista ja kiinnostuksen kohteista hävitetään.

Lisäksi sitoudun noudattamaan kirjaston lainaus- ja käytösääntöjä.

Kouvola, _____ / _____ 20 _____

Asiakkaan allekirjoitus / Huoltaja / asiakkaan puolesta

Kirjaston puolesta

nimenselvennys

nimenselvennys

ILMOITTAUTUMINEN KIRJASTON KOTIPALVELUASIAKKAAKSI

KOUVOLA

Nimi _____ Henkilötunnus _____

Osoite _____ Puhelin _____

KIRJASTOPALVELUA KOSKEVA SUOSTUMUS

☐ Suostun siihen, että kirjastoasioitani voi hoitaa nimeämäni kirjaston edustaja, kirjasto tai omaishoitaja.

☐ Suostun siihen, että kirjaston järjestelmässä voidaan säilyttää tieto lainaamastani aineistosta sekä siitä, millainen aineisto kiinnostaa minua. Tietoja säilytetään, jotta minulle voidaan toimittaa itseäni kiinnostavaa aineistoa. Tietojen enimmäissäilytysaika on 10 vuotta.

Kirjasto ei luovuta asiakkaan tietoja muille tahoille. Asiakkaalla on oikeus tarkistaa, mitä tietoja hänestä on talletettu. Asiakas voi halutessaan peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa, minkä jälkeen tiedot vanhoista lainoista ja kiinnostuksen kohteista hävitetään.

Lisäksi sitoudun noudattamaan kirjaston lainaus- ja käytösääntöjä.

Kouvola, _____ / _____ 20 _____

Asiakkaan allekirjoitus / Huoltaja / asiakkaan puolesta

Kirjaston puolesta

nimenselvennys

nimenselvennys

KYSELY KIRJASTON KOTIINKULJETUSPALVELUN ASIAKKAILLE

syntymävuosi

---

sukupuoli

mies

nainen

☐☐

asutteko yksin

kyllä

☐

ei

☐

perheeseeni kuuluu

---

mistä ammatista jätitte eläkkeelle?

---

minä vuonna?

---

luitteko lapsena

paljon

vähän

ei ollenkaan

---

luitteko työikäisenä   paljon
                                 vähän
                                 ei ollenkaan

---

lisääntykö lukeminen eläkkeen myötä   paljon
                                 vähän
                                 ei ollenkaan

---

luetteko nyt enemmän kuin ennen elämässänne?	kyllä	ei
	☐	☐

---

oletteko käyttäneet kirjastoa lapsena	☐	☐
aikuisena	☐	☐
eläkkeellä	☐	☐

---

mistä kuulitte kirjaston kotiinkuljetus palvelusta?

---

saatteko kirjoja muualta tai ostatteko niitä?

---

omistatteko omia kirjoja?

---

kuunteletteko äänikirjoja? Jos kuuntelette onko teillä oma laite, vai Celia –kirjaston laite?

---

luetteko sanomalehtiä? aikakauslehtiä? tilaatteko kotiin?

---

luetteko viihteeksi vai saadaksenne tietoa?

---

millaisia kirjoja luette?

romaanit

jännitys

☐

rakkaus

☐

historialliset

☐

sotakirjat

☐

uskonnolliset

☐

muuta, mitä?

---

tietokirjoja

luonto

☐

terveys

☐

matkakertomukset

☐

muistelmat/

☐

elämäkerrat

muuta, mitä?

---

kuinka usein luette?

---

paljonko käytätte päivittäin aikaa lukemiseen?

---

mikä on viimeksi lukemanne kirja/ mitä parhaillaan luette?

---

toivotteko jotain tiettyjä kirjoja, mistä saatte tietoa niistä?

---

kuunteletteko musiikkia radiosta tai CD:ltä? mistä musiikista pidätte?

---

katsotteko elokuvia?

---

kuinka usein tapaatte muita ihmisiä, käykö teillä vieraita/ käyttekö kylässä/
päiväkeskuksessa?

---

mitä lukeminen merkitsee teille?

---

miten koette tämän palvelun?

---

voisitteko lukea ilman tätä palvelua?

---

haluaisitteko korjata tai muuttaa palvelua?

KIITOS!

Hei!

Olen geronomiopiskelija (vanhustyön koulutusohjelma) Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa Kuusankoskella. Teen projekti/ opinnäytetyötä kirjaston kotiinkuljetuspalvelusta, tähän liittyen tulisin mielelläni haastattelemaan teitä lukutottumuksistanne elämän varrella ja palvelun merkityksestä teille.

Mikäli ette halua tulla haastatelluksi, mutta olisitte halukas vastaamaan kysymyksiin, voitte täyttää teille toimitettavan haastattelulomakkeen ja laittaa sen palautuskirjojen mukana kirjastoon. Voitte myös soittaa minulle alla olevaan numeroon ja pyytää lähettämään lomakkeen teille postitse palautuskuorella varustettuna tai sopia tapaamisesta.

Tiedot ovat täysin luottamuksellisia ja valmiista työstä vastaajaa ei pystytä tunnistamaan.

Voitte ilmoittaa halukkuutenne haastatteluun tai kyselylomakkeen täyttöön tämän kirjeen alalaidassa olevaan kohtaa ja lähettää sen palautuskirjojen mukana kirjastoon.

Ystävällisin terveisin Niina Sirparanta, puhelin 050 912 2513

haluan tulla haastatelluksi

☐

haluan vastata kyselyyn itse

☐

en halua osallistua

☐